

تبیین مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی و تحلیل آن در محتوای کتاب درسی تاریخ دوره متوسطه ایران

دکتر حسن نجفی^۱

دکتر مهدی سبحانی نژاد^۲

رضا وفايي^۳

تاریخ دریافت: 94/01/28

تاریخ پذیرش: 94/03/05

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی در کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران است. تحقیق به شیوه اسنادی و تحلیل محتوی انجام شده است. ابتدا مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی به کمک روش تحلیل اسنادی از متون نظری و سوابق پژوهشی احصاء و سپس میزان توجه به این مؤلفه‌ها تحلیل محتوی شده است. جامعه پژوهشی شامل 4 عنوان کتاب درسی تاریخ دوره متوسطه (تاریخ ایران و جهان 1 و 2، تاریخ معاصر ایران و تاریخ شناسی) در سال تحصیلی 94-1393 می‌باشد که با توجه به ماهیت موضوع پژوهش و محدودیت جامعه آماری از نمونه گیری صرف نظر شده و کل جامعه آماری به عنوان نمونه در نظر گرفته شده اند. ابزار اندازه گیری سیاهه تحلیل محتوا بوده و نتایج پژوهش با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته اند. عمده ترین یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که: 1. در مجموع 291 مرتبه به مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی توجه شده است که میزان فراوانی و درصد آن در کتاب‌های درسی تاریخ ایران و جهان 1 و 2، تاریخ معاصر ایران و تاریخ شناسی به ترتیب 117 (2/40٪)، 57 (6/19٪)، 40 (7/13٪)، 77 (5/26٪) می‌باشد. 2. در بین مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی بیشترین توجه به مؤلفه معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی با 62 فراوانی و 3/21 درصد و کمترین توجه به مؤلفه ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی با 2 فراوانی و 7/0 درصد صورت گرفته است.

کلید واژه‌ها: آموزش چند فرهنگی، تحلیل محتوا، کتاب‌های درسی تاریخ، دوره متوسطه

¹ دانشگاه شاهد، دکترای مطالعات برنامه درسی hnajafih@yahoo.com

² دانشگاه شاهد، دکترای مطالعات برنامه درسی

³ دانشگاه شاهد، گروه علوم تربیتی، کارشناسی ارشد مطالعات برنامه درسی

مقدمه

بدون تردید تنوع و تکثر فرهنگی، نژادی، قومی، دینی و زبانی یکی از بارزترین ابعاد و مشخصه‌های غالب جوامع بشری امروزی می‌باشد که به موازات فرصت‌ها و ظرفیت‌هایی که طبعاً برای هر جامع‌های ایجاد می‌کند، می‌تواند در صورت بی‌توجهی و مغفول ماندن، بستر ساز بسیاری از مشکلات و چالش‌های اجتماعی گردد (وفائی، 1393: 2). در ادبیات مرسوم علوم اجتماعی و مطالعات فرهنگی برای توصیف این تنوع و تعدد که ساحت‌های مختلفی نظیر فرهنگ، دین، نژاد، قومیت، جنسیت و زبان را در بر می‌گیرد، غالباً از واژه چند فرهنگی^۲ یا کثرت‌گرایی فرهنگی استفاده می‌شود که خود مفهومی است که در سال‌های اخیر مورد تأکید تعلیم و تربیت و به خصوص جامعه‌شناسی آموزش و پرورش می‌باشد و منظور از آن این است که به رغم گسترش ارتباطات بین کشورها و حرکت آن‌ها به سوی نظامی جهانی و یا حداقل منطقه‌ای، مسئله اقوام و ملیت‌ها و تفاوت‌های فرهنگی بین آن‌ها همچنان اهمیت خاصی دارد (جوادی، 1379: 12).

گوناگونی فرهنگ‌ها به قاره‌ها و کشورها محدود نمی‌شود و در درون هر کشور نیز می‌توان اقوام و ملیت‌های گوناگونی را مشاهده کرد. جمعیت ایران از گروه‌های فرهنگی، قومی و زبانی متنوعی شکل گرفته است. هر کدام در فرهنگ، آداب و رسوم، زبان، دین و مذهب دارای تفاوت‌هایی با یکدیگر هستند. این گروه‌های گوناگون فرهنگی و قومی برای آنکه بتوانند به طور مسالمت آمیز در کنار یکدیگر زندگی کنند، باید از تعصب و قوم‌مداری دوری و به سمت نسبی‌گرایی فرهنگی حرکت کنند. لذا باید تفاوت‌ها و شباهت‌های یکدیگر را بشناسند و در جهت رشد روابط بین فرهنگی و بین قومی تلاش کنند (نجفی و همکاران، 1392: 536).

با توجه به این جایگاه و اهمیت است که نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف جهان بسته به نوع ساختارهای اجتماعی و سیاسی خود تلاش می‌کنند تا با اتخاذ سیاست‌ها و تدابیری خاص، رویکرد مورد نظر خود را نسبت به پدیده چند فرهنگی اجرا نمایند (میلنر^۳، 2010: 23).

1. Race

2. Multiculturalism

3. Milner

همخوانی و همراهی نظام‌های آموزش و پرورش با واقعیات اجتماعی و فرهنگی جامعه یکی از مهمترین شاخص‌های اثر بخشی^۱ و کارایی^۲ مدارس و مراکز آموزشی مختلف می‌باشد. در واقع، انتظار آن است که نهادهای آموزشی با توجه به اهداف مهم مدرسه که آماده سازی کودکان و نوجوانان برای زندگی در جامعه است، بیش از پیش با تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در سطوح ملی و بین المللی همسو باشند (جوهار^۳، 2010: 112).

در شرایط موجود و حاکم بر نظام آموزش و پرورش ایران، سیطره و حاکمیت یک برنامه درسی عام و همگانی که اصولاً نسبت به تفاوت‌ها و تنوعات ذاتی جامعه ایران خنثی و بی تفاوت می‌باشد، بیش از هر چیز با مقتضیات و واقعیات عینی و تاریخی این جامعه در تعارض می‌باشد. از این رو، وجود یک برنامه درسی چند فرهنگی حساس و پاسخگو نسبت به تفاوت‌های فرهنگی و قومیتی در نظام آموزشی ایران به عنوان یک حوزه مغفول و غایب مطرح است که می‌تواند عامل مهم تثبیت و تشدید بسیاری از شکاف‌ها و بحران‌های اجتماعی، فرهنگی و هویتی در کشور گردد (امینی، 1391: 12).

برنامه درسی در این شرایط با تأکید بر خصوصیات فرهنگی اقلیت‌ها می‌تواند در جهت رشد و تقویت فرهنگ‌های بومی و در نهایت تقویت فرهنگ ملی نقش به سزایی داشته باشد. آموزش چند فرهنگی تلاشی برای رها ساختن فراگیران از محدودیت‌های قوم مدارانه و آگاه کردن آنان از برخورد فرهنگ‌ها، جوامع و راه‌های زندگی و تفکر دیگران است. هدف غایی این آموزش این است که دانش آموز به دور از هر گونه تعصب و پیش داوری به جهان بنگرد و بتواند و بخواهد تنوع و غنای آن را کشف کند (غریبی و همکاران، 1392: 450).

از این منظر، برنامه‌های درسی در هر کشوری باید بازتاب و منعکس کننده ویژگی‌ها، اقتضات و واقعیات اجتماعی و فرهنگی همان کشور باشد در آن صورت باید بر این نکته تأکید کنیم که جامعه ایران به عنوان یک جامعه چند فرهنگی برخوردار از شرایط، مختصات و ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی خاصی است که باید به نحو مقتضی در برنامه‌های درسی نظام آموزشی مورد توجه جدی و عملی قرار بگیرد. از این رو، حاکمیت و سیطره یک برنامه درسی همگانی و بی تفاوت نسبت به همه تنوعات و تفاوت‌های ذاتی جامعه ایران نه تنها با کارکرد واقعی یک نظام آموزشی پویا در تعارض

1. Effectiveness

2. Efficiency

3. Johal

است، بلکه عملاً باعث تعمیق و تشدید بسیاری از شکاف‌ها و بحران‌های مختلف هویتی و فرهنگی می‌شود که خود می‌تواند در بردارنده خطرات بالقوه و بالفعل فراوانی برای وحدت و یکپارچگی کشور گردد (تافلر، ترجمه خوارزمی، 1377: 36).

در مورد پدیده چند فرهنگی و تبیین آن دیدگاه‌های مختلفی از جانب متخصصان و صاحب‌نظران ابراز گردیده که هر یک بیانگر تأکیدات خاصی است که آن‌ها در این زمینه مورد توجه قرار داده اند. آموزش چند فرهنگی از نظر «هانتر»^۱ ساخت بخشیدن به اولویت‌های آموزشی و تعهدات و فرایندهایی است که کثرت‌گرایی فرهنگی را انعکاس داده و نجات میراث‌های گروهی را تضمین می‌کند (صادقی به نقل از هانتر، 1389: 192).

باپیتسه (1979)^۲ ماموریت آموزش چندفرهنگی را نهادینه ساختن فلسفه کثرت‌گرایی فرهنگی در نظام آموزشی می‌داند که باید بر پایه احترام متقابل، پذیرش، تفاهم و تعهد اخلاقی استوار باشد.

از نظر «کمیسون آموزش چند فرهنگی» آموزش چند فرهنگی، مفهومی انسانی است مبتنی بر نقاط قوت تنوع، حقوق بشر و عدالت اجتماعی. این نوع آموزش، جامعه متکثر فرهنگی را به عنوان نیروی مثبت تلقی نموده و تفاوت‌ها را به عنوان فرصتی برای درک بهتر جامعه جهانی مطرح می‌نماید (3: 1994، ASCD^۳).

بنکس^۴ (1999) مطالعات دامنه داری را در زمینه آموزش چندفرهنگی انجام داده است. در بررسی‌های وی، بر اصلاح نگرش‌های نژادی از طریق استفاده از واحدهای برنامه درسی و دوره‌های آموزشی، مواد آموزشی و روش‌های تدریس اشاره است.

فرای^۵ (2000) در پژوهش خود با عنوان بررسی ادراکات معلمان پیش از خدمت مطالعات اجتماعی درباره کثرت‌گرایی فرهنگی پرداخت. نتایج مطالعه او حاکی از آن بود که یک آموزش مطالعات اجتماعی خوب به طور واقعی با آموزش چند فرهنگی مترادف است. از سوی دیگر نتایج مطالعه آشکار کرد که بسیاری از معلمان مطالعات اجتماعی با مفاهیم و اهداف آموزش چند فرهنگی

¹. Hunter

². Baptiste

³. Association for Supervision and Curriculum Development

⁴. Banks

⁵. Fry

آشنایی ندارند. نتیجه دیگر مطالعه او، در ارتباط با مفهوم دیگ ذوب بود. نتایج نشان داد که اکثریت پاسخگویان این مدل را به عنوان مفهومی که روابط بین قومی را به خوبی در جامعه آمریکا منعکس می‌کند، مورد حمایت قرار داده اند. بنابراین او پیشنهاد می‌کند، اولاً برنامه درسی دوره‌های تربیت معلم تأکید بیشتری بر شناخت اهداف آموزش چند فرهنگی داشته باشد، ثانیاً روشهای مطالعات اجتماعی باید مفهیم و تصورات غلط از آموزش چند فرهنگی را مورد تأکید قرار دهد، ثالثاً این که برنامه درسی تربیت معلمان مطالعات اجتماعی مستلزم تأکید بیشتر بر آموزش چند فرهنگی می‌باشد. فورد و هریس^۱ (2000) با اذعان به این نکته که دیدگاه‌های مختلفی در مورد تعریف و تبیین چند فرهنگی وجود دارد، معتقدند که عده‌ای از صاحب نظران در این زمینه منحصراً بر روی یک عامل خاص مثل نژاد، قومیت و پیشینه فرهنگی تأکید دارند حال آنکه برخی دیگر در صدد ارائه دیدگاهی جامع تر بوده و علاوه بر عوامل مذکور، مؤلفه‌های دیگری همچون جنسیت، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، ناتوانی‌ها و پیشینه فرهنگی افراد را نیز در مفهوم پردازی خود از چند فرهنگی یا تکثرگرایی فرهنگی مطرح می‌سازند.

آروین^۲ (2001) بیان می‌کند که ارائه برنامه درسی چند فرهنگی برای تمام دانش‌آموزان فارغ از پس زمینه‌های فرهنگی، قومی و وابستگی‌های مذهبی، رویکرد مناسبی است زیرا در این نوع رویکرد ارتقاء تحمل، احترام و فهم و پذیرش فرهنگ خود و دیگران مورد توجه قرار می‌گیرد.

اسمیت^۳ (2000) در بررسی خود با عنوان اثرات زمینه‌های قبلی معلمان بر شمایل آموزش چند فرهنگی با مطالعه دو گروه از معلمان پیش از خدمت که دارای تجربیات زمینه‌ای بسیار مختلف بودند، به این نتیجه رسید که تجارب زمینه‌ای معلمان ارزش تبیینی و روشنگری در قوه درک معلمان پیش از خدمت درباره دیدگاهها و چشم اندازهای تدریس چند فرهنگی دارد.

بیفاه^۴ (2006) در بررسی خود با عنوان گسترش ارزش کثرت گرایی فرهنگی در معلمان پیش از خدمت از طریق تغییر شکل برنامه درسی کثرت گرایی به این نتیجه رسید که سازمانها و

1. Ford & Harris

2. Arvin

3. Smitt

4. Bifuh

مؤسسات آماده سازی معلمان مسئولیت دارند تا معلمان آینده را با مهارت‌های ضروری برای انطباق با نیازهای عقلانی، اجتماعی و شخصی یادگیرندگان مختلف آماده کنند.

گرسکی^۱ (2008) در پژوهش خود با عنوان تحلیل تئوری‌ها و فلسفه‌های اساسی در طراحی دوره‌های تربیت معلمان چند فرهنگی آشکار کرد که بیشتر دوره‌هایی که برای مهارت‌های علمی و آگاهی‌های شخصی طراحی شده بود، معلمان را برای مطابقت با اصول اساسی آموزش چند فرهنگی مانند آگاهی انتقادی و تعهد نسبت به تساوی و برابری آموزشی آماده نمی‌کند. همچنین نتایج غیر منتظره این مطالعه یک سنخ شناسی پنج لایه برای تربیت معلمان چند فرهنگی بود.

روسادو^۲ (2008) چند فرهنگی اصولاً بیانگر نوعی جهت‌گیری جدید نسبت به آینده است، تلاش می‌کند برای زدودن ابهامات معنایی آن، تعریفی عملیاتی از چند فرهنگی ارائه دهد. از دیدگاه وی، چند فرهنگی نظامی از باورها و رفتارهاست^۳ که وجود و حضور گروه‌های مختلف در یک سازمان و یا یک جامعه انسانی را به رسمیت شناخته، مورد احترام قرار می‌دهد و ضمن تأیید و ارزشگذاری تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی موجود بر تأثیرات سازنده و مثبت این تفاوت‌ها در توانمند سازی افراد در داخل یک بستر فرهنگی فراگیر بستر فرهنگی فراگیر صحنه می‌گذارد.

از دیدگاه چیتوم^۴ (2011) یک برنامه درسی چند فرهنگی درصدد است تا زمینه‌ای را برای ورود فرهنگ‌های دیگر به صحنه زندگی واقعی دانش‌آموزان فراهم کند. این نوع برنامه درسی دانش‌آموزان مقاطع تحصیلی مختلف را درگیر فهم و شناخت فرهنگ‌های دیگر نموده و باعث می‌شود آنان غالباً از طریق یک تجربه چند حسی یاد بگیرند. علاوه بر این برنامه درسی چند فرهنگی باید اطلاعات گوناگونی را در مورد موسیقی، هنر، ساختارهای دانش، ابعاد عاطفی، تاریخ و پیشینه و نقاط اشتراک و افتراق فرهنگ‌های مختلف به دانش‌آموزان ارائه بدهد.

علی‌رغم تعاریف متعددی که در مورد آموزش چند فرهنگی ارائه گردید، می‌توان ایده‌ی مشترک آن‌ها را آموزش ضد تبعیض‌نژادی، ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی و زیست‌مسالمت‌آمیز برای همگان دانست. حامیان این دیدگاه‌ها در این مورد اتفاق نظر دارند آموزش چند فرهنگی

1. Gorski

2. Rosado

3. Empowerment

4. Chittom

سازوکاری است که می‌تواند از طریق توانمندسازی افراد و گروه‌ها از منظر برخورداری از دانش، نگرش و مهارت برای زیست مسالمت‌آمیز در یک جامعه چند فرهنگی مؤثر و کارساز باشد و محتوای برنامه‌های درسی آموزش چند فرهنگی باید هویت‌های قومی، کثرت‌گرایی فرهنگی، توزیع نابرابر منابع و فرصت‌ها و سایر مسائل سیاسی و اجتماعی ناشی از گذشته‌ی دور و دراز تبعیض را در برگیرد. به گمان ایشان، در بهترین حالت، آموزش چند فرهنگی، فلسفه و روشی برای اصلاحات آموزشی به شمار می‌رود و به معنی یادگیری درباره‌ی تنوع فرهنگی، آماده شدن برای آن و تحسین کردن آن است (صادقی، 1389: 194). به عبارت دیگر مأموریت اصلی این رویکرد، طراحی و تدوین برنامه‌های درسی با ویژگی‌های چند فرهنگی است.

پس از مشخص شدن رویکرد حاکم بر برنامه درسی آموزش چندفرهنگی باید اشاره کوتاهی به کتاب درسی و محتوای آن‌ها انجام گیرد. کتاب درسی در نظام برنامه درسی متمرکز ایران، اهمیت ویژه‌ای دارد، به طوری که اغلب فعالیت‌های آموزشی و پرورشی مدارس در چارچوب کتاب درسی و محتوای آن انجام می‌گیرد (دیبایی صابر و همکاران، 1389: 30). محتوای دروس نیز در بردارنده مجموعه‌ای از دانش‌ها (حقایق، تبیین‌ها، اصول، تعاریف)، مهارت‌ها و فرآیندها (خواندن، نوشتن، حساب کردن، تفکر منطقی، تصمیم‌گیری، ایجاد ارتباط) و ارزش‌ها (خوب و بد، صحیح و غلط، زشت و زیبا) است (ملکی، 1389: 68)، که دانش آموز در ضمن آموزش یا در فرآیند یاددهی-یادگیری با آن در تعامل قرار می‌گیرد (نوریان، 1389: 65). در این رابطه کانلی¹ (2006) نیز معتقد است؛ محتوای برنامه درسی حقایق خاص، عقاید، اصول و مسائلی را شامل می‌شود که در یک درس خاص گنجانده شده است.

با توجه به این که کتاب‌های درسی تاریخ از بهترین مراجعی هستند که می‌توان مفاهیم آموزش چند فرهنگی را توسط آن‌ها به دانش آموزان آموزش داد؛ این پژوهش تلاش کرده است تا از طریق پاسخگویی به سؤالات هفت گانه ذیل وضعیت میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی را بررسی و مستند سازی نماید.

1. مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی کدامند؟

¹. Connelly

2. در محتوای کتاب درسی تاریخ ایران و جهان 1 دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟
3. در محتوای کتاب درسی تاریخ ایران و جهان 2 دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟
4. در محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟
5. در محتوای کتاب درسی تاریخ شناسی دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟
6. در مجموع محتوای کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران به چه میزان به هر یک از مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه نموده‌اند؟
7. رتبه بندی میزان توجه کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی چگونه است؟

روش

پژوهش حاضر به شیوه اسنادی و تحلیل محتوی انجام شده است. ابتدا مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی به کمک روش تحلیل اسنادی از متون نظری و سوابق پژوهشی احصاء سپس میزان توجه به این مؤلفه‌ها در کتاب‌های درسی دوره متوسطه نظری تحلیل محتوی شده است. کرلینگر¹ (به نقل از بیابانگرد، 1384: 390) تحلیل محتوا را روشی پژوهشی برای توصیف عینی، منظم و کمی متغیرها دانسته است.

جامعه پژوهشی شامل 4 عنوان کتاب درسی تاریخ دوره متوسطه (تاریخ ایران و جهان 1 و 2، تاریخ معاصر ایران و تاریخ شناسی) در سال تحصیلی 94-1393 می‌باشد که با توجه به ماهیت موضوع پژوهش و محدودیت جامعه آماری از نمونه گیری صرف نظر شده و کل جامعه آماری به عنوان نمونه در نظر گرفته شده‌اند.

¹. Kerlinger

ابزار اندازه گیری سیاهه تحلیل محتوا بوده که به منظور تدوین آن، تعداد قابل توجهی از منابع نظری و پژوهشی مرتبط با آموزش چند فرهنگی بررسی و مؤلفه‌های مرتبط از آنها استخراج شد.

برای حصول اطمینان از روایی^۱ صوری و محتوایی از نظر متخصصان استفاده شده است، به این ترتیب که فرم اولیه تحلیل محتوا که شامل کلیه مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی بود، در اختیار تعدادی از صاحب نظران برای تغییر و اصلاح قرار گرفت که پس از اعمال نظرات آن‌ها چک لیست تحلیل محتوا با بیست و چهار مؤلفه تهیه گردید. همچنین جهت تأمین پایایی^۲ از روش ویلیام اسکات^۳ (1391) استفاده شده است. بدین صورت که فرم تحلیل محتوا در اختیار پنج نفر از صاحب نظران علوم تربیتی و برنامه ریزی درسی قرار گرفت و ضریب توافق آن‌ها 96/6 درصد به دست آمد.

$$C.R = \frac{\text{مقوله‌های مورد توافق}}{\text{کل مقوله‌ها}} \times 100$$

$$\frac{24 + 23 + 22 + 24 + 23}{120} \times 100 = 96/6 \quad C.R =$$

نتایج پژوهش با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، رتبه بندی و جداول توصیفی) مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته اند.

یافته‌ها

1. مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی کدامند؟

با توجه به اینکه یکی از اهداف مهم پژوهش حاضر "شناسایی مولفه‌های آموزش چند فرهنگی" است، بنابراین پس از مطالعه و بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش در زمینه آموزش چند فرهنگی،

¹. Validity

². Reliability

³. William Scott

فهرستی از عمده ترین مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی تهیه شد و در اختیار متخصصان حوزه برنامه درسی قرار گرفت و پس از چند مرتبه بررسی و اصلاح، در بیست و چهار مؤلفه به شکل جدول ذیل نهایی شدند.

جدول 1: مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی در حوزه برنامه درسی

13. کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی	1. معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی
14. انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی	2. توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی
15. احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی	3. ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی
16. شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی	4. توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی
17. ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی	5. کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
18. کمک به رفع نگرش‌های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی	6. گنجاندن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی
19. توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی	7. کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی
20. احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی	8. گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
21. توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی	9. توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی
22. پیش‌دوری نکردن درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی	10. کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی
23. کمک به پذیرش تنوع، تکثر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی	11. آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی
24. تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در در محتوای کتب درسی	12. انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی

2. در محتوای کتاب درسی تاریخ ایران و جهان 1 دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟

مجموع فراوانی مؤلفه‌های تحلیل شده در کتاب تاریخ ایران و جهان یک 117 مورد می باشد که برابر با 40/2 درصد از کل فراوانی‌های تحلیل شده است. از بین مؤلفه‌های مفهومی تحلیل شده این کتاب بیشترین توجه به مؤلفه؛ معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی با 38 فراوانی بوده و متأسفانه به مؤلفه‌های ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول

فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی، گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی، احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی، کمک به پذیرش تنوع، تکثر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی توجهی نشده است.

جدول 2: نتایج تحلیل کتاب درسی تاریخ ایران و جهان 1 دوره متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی

کتاب تاریخ ایران و جهان 1		مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی
درصد	فراوانی	
32/5	38	معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی
10/3	12	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی
0	0	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی
0/9	1	توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی
2/6	3	کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
0/9	1	گنجانیدن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی
3/4	4	کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی
0	0	گنجانیدن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
2/6	3	توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی
7/7	9	کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی
10/3	12	آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی
1/7	2	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی
4/3	5	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی
2/6	3	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی
1/7	2	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی
2/6	3	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی
2/6	3	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی
4/3	5	کمک به رفع نگرش‌های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی
1/7	2	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی
0	0	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی
0/9	1	توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی
5/1	6	پیش‌دآوری نکردن درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی
0	0	کمک به پذیرش تنوع، تکثر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی
1/7	2	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در در محتوای کتب درسی
100	117	مجموع

3. در محتوای کتاب درسی تاریخ ایران و جهان 2 دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟

مجموع فراوانی مؤلفه‌های تحلیل شده در کتاب تاریخ ایران و جهان دو 57 مورد می باشد که برابر با 19/6 درصد از کل فراوانی‌های تحلیل شده است. از بین مؤلفه‌های مفهومی تحلیل شده این کتاب بیشترین توجه به مؤلفه توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی با 9 فراوانی بوده و متأسفانه به مؤلفه های؛ ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی، آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی، توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی، توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی توجهی نشده است.

جدول 3: نتایج تحلیل کتاب درسی تاریخ ایران و جهان 2 دوره متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی

کتاب تاریخ ایران و جهان 2		مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی
درصد	فراوانی	
10/5	6	معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی
15/8	9	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی
0	0	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی
3/5	2	توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی
1/8	1	کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
3/5	2	گنجاندن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی
8/8	5	کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی
1/8	1	گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
1/8	1	توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی
8/8	5	کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی
0	0	آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی
1/8	1	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی
7	4	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی
1/8	1	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی
3/5	2	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی
7	4	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی
3/5	2	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی
1/8	1	کمک به رفع نگرش‌های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی
0	0	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی
3/5	2	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی
0	0	توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی
5/3	3	پیش‌داوری نکردن درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی
3/5	2	کمک به پذیرش تنوع، تکثر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی
5/3	3	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در در محتوای کتب درسی

100	57	مجموع
-----	----	-------

4. در محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟

مجموع فراوانی مؤلفه‌های تحلیل شده در کتاب تاریخ معاصر ایران 40 مورد می باشد که برابر با 13/7 درصد از کل فراوانی‌های تحلیل شده است. از بین مؤلفه‌های مفهومی تحلیل شده این کتاب بیشترین توجه به مؤلفه کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی با 6 فراوانی بوده و متأسفانه به مؤلفه‌های؛ توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی، توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی، آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی، ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی، کمک به پذیرش تنوع، تکثر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی، تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در در محتوای کتب درسی توجهی نشده است.

جدول 4: نتایج تحلیل کتاب درسی تاریخ معاصر ایران دوره متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی

کتاب تاریخ معاصر ایران		مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی
درصد	فراوانی	
5/12	5	معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی
0	0	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی
5	2	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی
0	0	توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی
10	4	کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
7/5	3	گنجاندن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی
15	6	کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی
5	2	گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
2/5	1	توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی
2/5	1	کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی
0	0	آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی
2/5	1	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی
2/5	1	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی
5	2	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی
7/5	3	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی
5	2	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی
0	0	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی
5	2	کمک به رفع نگرش‌های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی
2/5	1	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی
2/5	1	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی
5	2	توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی
2/5	1	پیش‌داوری نکردن درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی
0	0	کمک به پذیرش تنوع، تکرر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی
0	0	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در در محتوای کتب درسی

100	40	مجموع
-----	----	-------

5. در محتوای کتاب درسی تاریخ شناسی دوره متوسطه به چه میزان به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی توجه شده است؟

مجموع فراوانی مؤلفه‌های تحلیل شده در کتاب تاریخ شناسی 77 مورد می باشد که برابر با 26/5 درصد از کل فراوانی‌های تحلیل شده است. از بین مؤلفه‌های مفهومی تحلیل شده این کتاب بیشترین توجه به مؤلفه معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی با 13 فراوانی بوده و متأسفانه به مؤلفه‌های ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی، احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی، توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی توجهی به عمل نیامده است.

جدول 5: نتایج تحلیل کتاب درسی تاریخ شناسی دوره متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش

چندفرهنگی

کتاب تاریخ شناسی		مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی
درصد	فراوانی	
16/9	13	معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی
11/7	9	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی
0	0	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی
3/9	3	توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی
9/1	7	کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
1/3	1	گنجاندن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی
1/3	1	کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی
1/3	1	گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
6/5	5	توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی
1/9	7	کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی
7/8	6	آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی
2/6	2	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی
2/6	2	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی
3/9	3	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی
0	0	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی
1/3	1	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی
3/9	3	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی
5/2	4	کمک به رفع نگرش‌های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی
2/6	2	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی
1/3	1	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی
0	0	توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی
3/9	3	پیش‌دآوری نکردن درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی
1/3	1	کمک به پذیرش تنوع، تکرر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی
2/6	2	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در محتوای کتب درسی
100	77	مجموع

6. در مجموع محتوای کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران به چه میزان به هر یک از مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی توجه نموده‌اند؟

بر اساس نتایج جدول شماره 6 مجموع فراوانی مؤلفه‌های تحلیل شده در کتاب‌های مورد بررسی 291 مورد می‌باشد. در میان مؤلفه‌های بررسی شده بیشترین توجه به مؤلفه معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی با 62 فراوانی و 21/3 درصد و کمترین توجه به مؤلفه ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی با 2 فراوانی و 0/7 درصد صورت گرفته است.

جدول 6: جمع بندی نتایج تحلیل کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی

مجموع		مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی
درصد	فراوانی	
21/3	62	معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی
10/3	30	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی
0/7	2	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی
2/1	6	توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی
5/2	15	کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
2/4	7	گنجاندن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی
5/5	16	کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی
1/4	4	گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه روابط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی
3/4	10	توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی
7/6	22	کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی
6/2	18	آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی
2/1	6	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی
4/1	12	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی
3/1	9	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی
2/4	7	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی
3/4	10	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی
2/7	8	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی
4/1	12	کمک به رفع نگرش‌های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی
1/7	5	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی
1/4	4	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت‌ها در محتوای کتب درسی
1	3	توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی در محتوای کتب درسی
4/5	13	پیش داوری نکردن درباره افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی
1	3	کمک به پذیرش تنوع، تکرر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی
2/4	7	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در در محتوای کتب درسی
100	291	مجموع

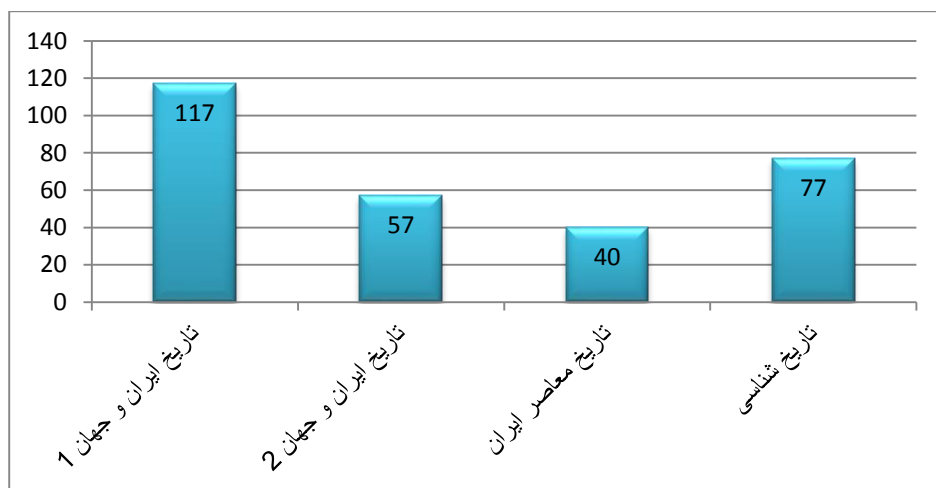
7- رتبه بندی میزان توجه کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی چگونه است؟

بر اساس نتایج جدول شماره 7 و نمودار شماره 1 از بین کتاب‌های درسی تحلیل شده بیشترین توجه به مؤلفه‌های مفهومی آموزش چندفرهنگی را؛ کتاب تاریخ ایران و جهان 1 با 117 فراوانی یا 40/2 درصد و کمترین توجه را کتاب تاریخ معاصر ایران با 40 فراوانی یا 13/7 درصد داشته اند.

جدول 7: رتبه بندی میزان توجه کتاب‌های درسی تاریخ دوره ی

متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی

عنوان کتاب	فراوانی	درصد	رتبه میزان توجه
تاریخ ایران و جهان 1	117	40/2	اول
تاریخ ایران و جهان 2	57	19/6	سوم
تاریخ معاصر ایران	40	13/7	چهارم
تاریخ شناسی	77	26/5	دوم
مجموع	291	100	*****

نمودار 1: نتایج تحلیل کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه ایران به لحاظ میزان توجه به

مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل میزان توجه کتاب‌های درسی تاریخ (4 کتاب) دوره متوسطه ایران به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی در راستای سئوال اصلی پژوهش انجام شد و طی آن 24 مؤلفه مرتبط با آموزش چندفرهنگی در محتوای کتاب‌های درسی مذکور بررسی گردید. نتایج حاصل از بررسی نشان داد که؛ کتاب تاریخ ایران و جهان 1 با 117 فراوانی بیشترین توجه را به مؤلفه‌های مفهومی پژوهش داشته است. اما در مقابل کتاب درسی تاریخ معاصر ایران با 40 فراوانی توانسته به گونه ای شایسته به مؤلفه‌ها بپردازد و در بسیاری از دروس این کتاب پرداختن به این موضوع مغفول واقع شده است. در میان مؤلفه‌های بررسی شده بیشترین توجه به مؤلفه معرفی فرهنگ‌های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی با 62 فراوانی و $21/3$ درصد و کمترین توجه به مؤلفه ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب درسی با 2 فراوانی و $0/7$ درصد صورت گرفته است. در مجموع نتایج پژوهش میزان توجه کتاب‌های درسی تاریخ به مؤلفه‌های مرتبط با آموزش چندفرهنگی را تعیین نمود و نقاط قوت و ضعف بیان شد. قابل ذکر است میزان توجه فعلی به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی به دلایلی همچون؛ نگرش برنامه ریزان درسی، ترجیحات مؤلفان کتاب‌های درسی به مباحث مختلف، محدودیت در حجم کتاب‌های درسی و تلقی کافی بودن فراوانی‌های بیان شده در کتاب‌های درسی می‌باشد که لازم است با بررسی‌های میدانی و استفاده از نظرات صاحب‌نظران، کافی بودن مباحث ارایه شده مورد بررسی دقیق تر قرار گیرد.

در ادامه به برخی از پیشنهاد‌های کاربردی اشاره می‌گردد:

- 1- با توجه به اقتضائات آموزش و پرورش در عصر جدید و اهمیت آموزش چند فرهنگی و لزوم همخوانی بیشتر کتاب‌های درسی، گروه‌های تالیف کتاب‌های درسی تاریخ سعی کنند مفاهیم آموزش چند فرهنگی را به صورت ماریپیچی [برنامه درسی ماریپیچی یک روش تنظیم محتوا است که در آن برخی مفاهیم، عقاید یا موضوع‌های اساسی به تدریج در طول برنامه درسی عرضه می‌شوند بدون آن که تمامی زمینه مورد یادگیری به طور کامل و منظم تکرار شود. در این شیوه با تعیین توالی تجربیات یادگیری دانش آموزان با جنبه‌های معین موضوعات آشنا می‌شوند و موقعیت برای برخورد دوباره آنها در شکل پیچیده تر در سال‌های متوالی فراهم می‌شود. این شیوه برای این بوجود آمده که مطالعات دانش آموزان را عمیق تر می‌سازد (فتحی واجارگاه، 1388: 191 - 190)] در خلال محتوای آموزشی تنظیم نموده و ارائه دهند.

- 2- استفاده از روش‌های یاددهی - یادگیری مناسب با آموزش چند فرهنگی (مانند بحث گروهی، تدریس توسط خود دانش‌آموزان و دیگر روش‌های تدریس که بیشتر به روابط میان دانش‌آموزان توجه دارد) می‌تواند کمک شایانی در رفع کم‌توجهی کتاب‌های درسی نماید.
- 3- مؤلفه‌های پژوهش می‌تواند مورد استفاده کارشناسان دفتر تألیف کتاب‌های درسی قرار گیرد تا در هنگام تألیف یا تغییر و اصلاح محتواهای آموزشی از آن استفاده لازم را بنمایند.
- 4- در برخی از دروس مندرج در کتاب‌های مورد بررسی، زمینه این که به طور روشن‌تری به مؤلفه‌های مفهومی مرتبط با مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی پرداخته شود وجود داشته ولی چنانچه باید از بسترهای مذکور استفاده نشده است.
- 5- با توجه به اینکه ائمه اطهار الگوی مناسبی برای دانش‌آموزان هستند، پیشنهاد می‌شود از احادیث و داستان‌های مرتبط با آموزش چند فرهنگی در کتاب‌های درسی بیشتر استفاده شود.
- 6- دبیران می‌توانند با دعوت از افراد مطلع در این حوزه به کلاس، موضوع را بهتر برای دانش‌آموزان تشریح نمایند.
- 7- دست‌اندرکاران آموزش و پرورش می‌توانند به کمک آموزش‌های ضمن خدمت اهمیت پرداختن به مفاهیم مرتبط با مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی را برای مدیران و دبیران آموزشی تشریح نمایند تا آنان در فرصت‌ها و مناسبت‌های گوناگون برای دانش‌آموزان تبیین نمایند تا این مباحث به برنامه درسی پنهان یا برنامه درسی مغفول تبدیل نشود.

کتابنامه:

- اسکات، ویلیام (1391). تئوری حسابداری مالی. ترجمه: علی پارسائیان، تهران: ترمه.
- امینی، محمد (1391). تبیین برنامه درسی چندفرهنگی و چگونگی اجرای آن در نظام برنامه ریزی درسی ایران، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، سال هفتم، شماره 26، 11-32.
- بیابانگرد، اسماعیل (1384). روشهای تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی. تهران: دوران.
- تافلر، آلوین (1377). جابه جایی در قدرت. ترجمه: شهین دخت خوارزمی، تهران: سیمرغ.
- جوادی، محمد جعفر (1379). «آموزش چند فرهنگی به مثابه رویکردی در آموزش». فصلنامه تعلیم و تربیت، سال شانزدهم، شماره 3، 9-26.
- دیبایی صابر، محسن؛ جعفری ثانی، حسین و آیتی، محسن (1389). «میزان درگیری برنامه درسی فارسی دوره ابتدایی(پایه سوم و چهارم) با مهارت‌های سواد خواندن بر اساس مطالعه بین المللی پرلز». فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال نهم، شماره 36، 29-49.
- صادقی، علیرضا (1389). «بررسی سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد آموزش چند فرهنگی»، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، شماره 18، 190-215.
- صادقی، علیرضا (1391). «چند فرهنگی و نسبت آن با آموزش». فصلنامه رشد تکنولوژی آموزشی، شماره 4، 37-34.
- غریبی، جلال؛ گلستانی، هاشم و جعفری، ابراهیم (1392). بررسی مبانی فلسفی سند برنامه درسی ملی ایران بر اساس مؤلفه‌های تعلیم و تربیت چند فرهنگی. چهارمین همایش ملی انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران: مبانی فلسفی تحول در نظام آموزش و پرورش ایران. مشهد: دانشگاه فردوسی، 451-449.
- فتحی واجارگاه، کورش (1388). اصول و مفاهیم برنامه ریزی درسی. تهران: بال.
- ملکی، حسن (1389). برنامه ریزی درسی(راهنمای عمل). مشهد: پیام اندیشه.
- نجفی، حسن، سبحانی نژاد، مهدی و شکاری، عباس (1392). رویکردهای تغییر برنامه درسی به سوی آموزش چند فرهنگی. چکیده مقالات دوازدهمین همایش ملی انجمن مطالعات برنامه درسی ایران: تغییر در برنامه درسی دوره‌های تحصیلی آموزش و پرورش، بیرجند: دانشگاه بیرجند، 538-536.
- نوریان، محمد (1389). تحلیل برنامه درسی دوره ابتدایی ایران. تهران: گویش نو.
- وفاقی، رضا (1393). بررسی مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی در کتب درسی دوره متوسطه نظری ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد تهران.

-
- Arvin. M. A (2001). *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching*. Boston: Pearson, Allyn & Bacon.
 - ASCD (1994). *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Pearson, Allyn & Bacon Fourth Edition.
 - Banks, J.A (1999). *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Allyn and Bacon Baptiste.
 - Baptiste, H.P (1979). *Multicultural education: A synopsis*. Washington: D.C University Press of America
 - Bifuh-Ambe, E. B (2006). *Fostering multicultural appreciation in pre-service teachers through multicultural curricular transformation*. *Teaching and Teacher Education. An International Journal of Research and Studies*, Cardiff. UK 2 (6) 690-699.
 - Chittom, Lynn-nore (2011). *Teachers tips for creating a multicultural curriculum*. Available at: <http://www.Brighthub.com>.
 - Connelly, F (2006). *Teachers as Curriculum planners*. The Ontario institute For Studies in Education, Teachers College Columbia University.
 - Ford, Donna. Y. Harris , John (2000). *A framework for infusing multicultural curriculum to gifted education*. *Roeper Review*, 23:(1).4- 10.
 - Fry, T. S (2000). *multicultural perceptions held by preservice social studies teachers*. *The journal of critical inquiry into curriculum and instruction*.. 2(2).
 - Gorski, p (2008). *what we are teaching teachers: An analysis of multicultural teacher education coursework syllabi*. Virginia: George Mason University press.
 - Johal, k (2010). *A study of teacher thinking about working in classrooms using a multicultural perspective on science Learning*. A Thesis on Degree of Doctor of Philosophy. Graduate Division of Educational Research. Galgary, Alberta.
 - Milner, R (2010). *culture, curriculum, and identity in education*. New York: Palgrave Macmillan.
 - Rosado, Caleb (2008). *What makes a school multicultural?* Available at <http://www.dchange.org/multicultural/papers/caleb/multicultural.html>.
 - Smitt, R (2000) *the influence of teacher background on the inclusion of multicultural education: A Case Study Contrasts*. *The Urban Review* , 32(2): 155 – 176.